

Abduraxmanov Turaxon Saydullayevich

Andijon davlat chet tillari instituti

Gid hamrohligi, madaniyatlararo muloqot va

Tarjimashunoslik kafedrası o'qituvchisi

MAISHIY DISKURSNING YOSHGA DOIR TASNIFI

Anotatsiya: Nutq xulq-atvorining yoshga bog'liq xususiyatlari kundalik nutqning shakllanishi va faoliyatida muhim rol o'ynaydi. Turli yosh guruhlarida o'ziga xos muloqot strategiyalari, suhbat mavzulari, nutqning leksik va stilistik dizayni mavjud. Ushbu maqolada kundalik nutqning yosh tasnifi va uning asosiy xususiyatlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Sleng, Bayonot, ekspressiv, , emotsional, jargon, anglikizm, memlar, kundalik nutq, ommaviy madaniyat, arxaizmlar, madaniy va tarixiy.

Ushbu ish kundalik muloqotda qo'llaniladigan nutq amaliyotlari majmuasi bo'lgan kundalik nutqning yosh tasnifini tahlil qilishga bag'ishlangan. Tadqiqot turli avlodlarga xos bo'lgan leksik tarkibi, grammatik tuzilmalari, pragmatik va kommunikativ strategiyalarida aks ettirilgan nutq xatti-harakatlarining yoshga bog'liq xususiyatlarini aniqlash va tizimlashtirishga qaratilgan. To'rtta asosiy yosh guruhlari ko'rib chiqiladi: bolalar (3-12 yosh), o'smirlar (13-18 yosh), kattalar (19-59 yosh) va kattalar (60 yosh).

Tahlil har bir yosh toifasidagi kundalik nutqning o'ziga xos xususiyatlarini aniqlaydi. Bolalar muloqotida nutqning situatsion sharti, hissiy jihatdan zaryadlangan bayonotlar va cheklangan leksik va grammatik repertuar ustunlik qiladi. O'smir nutqi jaranglarning yuqori nisbati, ifodali ifodalar, norasmiy uslub va guruh o'ziga xosligiga kuchli e'tibor bilan tavsiflanadi. Kattalar kundalik nutqi funktsional moslashuvchanlikda, turli ijtimoiy rollarga va kommunikativ vaziyatlarga moslashishda, shuningdek, rasmiy va norasmiy nutq shakllari o'rtasidagi muvozanatda namoyon bo'ladi. Keksa odamlar tilni konservativ tarzda ishlatishadi, arxaizmlardan foydalanadilar va ko'pincha o'tmishdagi tajribalar va nutqning hikoya shakllariga murojaat qilishadi.

Avlodlararo tafovutlar va ularning muloqot muvaffaqiyatiga ta'siri, jumladan, yosh o'rtasidagi o'zaro ta'sirning mumkin bo'lgan to'siqlari ham muhokama qilinadi. Ish lingvistik tahlil usullari, sotsiolingvistika, kognitiv lingvistika va pragmatikaga asoslangan. Tadqiqot natijalari tilshunoslik, psixologiya, pedagogika, madaniyatlararo muloqot va ijtimoiy moslashuv sohalaridagi mutaxassislar uchun foydali bo'lishi mumkin.

Diskurs faoliyatining shakli ma'lum kommunikativ kontekstda izchil matnni ifodalaydi. Unda matnning o'zigina emas, balki uni yaratish shart-sharoitlari, so'zlovchining maqsadlari, tinglovchilarning tasavvurlari, ijtimoiy-madaniy omillar ham qamrab olingan.

Diskursning asosiy xususiyatlari:

- Muvofiqlik - bu gaplarning mantiqiy va semantik birligi.
- Kontekstuallik - aloqa holatiga bog'liqlik.
- Interaktivlik - bir nechta kommunikatorlarning ishtiroki.
- Maqsadlilik - bu muloqotning aniq maqsadiga intilish.
- Dinamizm - vaziyatga va ishtirokchilarga qarab o'zgaruvchanlik.

Diskurs turlari:

- Uy xo'jaligi - kundalik muloqotda qo'llaniladi (oila, do'stlar bilan suhbatlar).
- Siyosiy - nutqlar, bahslar, targ'ibot.
- Shifokorlar va bemorlar o'rtasidagi tibbiy - professional aloqa.
- Yuridik - sud nutqlari, qonunlar, rasmiy hujjatlar.
- Ommaviy axborot vositalari - ommaviy axborot vositalaridagi nutq, ijtimoiy tarmoqlar.
- Ilmiy - maqolalar, ma'ruzalar, muhokamalar.

Diskurs shakllari

- Og'zaki (dialog, nutq, ma'ruzalar).
- Yozma (kitoblar, maqolalar, hujjatlar).

1. Bolalarning kundalik nutqi

Bolalar nutqi soddaligi, hissiy intensivligi va takrorlashning yuqori darajasi bilan ajralib turadi. Asosiy xususiyatlar:

- Kichkina shakllardan foydalanish ("mushuk", "ona");
- Oddiy sintaktik tuzilmalar;
- Savollarni tez-tez ishlatish ("nima uchun?", "Bu nima?");
- O'yinga yo'naltirilgan aloqa;
- Katta yoshdagi nutqqa taqlid qilish.

Misol: Bola: "Ona, nega osmon ko'k?"

Onam: "Chunki quyosh havoda porlaydi va u ko'k ko'rinadi!"

Bola: "Nega?"

2. O'smirlarning kundalik nutqi

O'smir nutqi o'zini namoyon qilish, ijtimoiylashuv va o'z nutq uslubini izlash istagi bilan ajralib turadi. Xususiyatlari:

- Slengidan faol foydalanish;
- Bayonotlarning ekspressivligi, emotsionalligi;
- Jargonning tez-tez kiritilishi;
- Muloqotda og'zaki hukmronlik istagi;
- Internet lug'atidan foydalanish.

Misol: O'smir: "Bu juda g'alati, men uni tomosha qilishni ham xohlamayman!"

Do'st: "Ha, men roziman, bu butunlay tartibsizlik."

3. Yoshlarning kundalik nutqi

Yoshlar nutqi an'anaviy va yangi lingvistik shakllarning dinamik birikmasidir. Asosiy xususiyatlar:

- Lug'atning yuqori o'zgaruvchanligi;
- Anglikizmlardan keng foydalanish;
- Rasmiy va norasmiy uslubning aralashmasi;
- Ommaviy madaniyat memlari va iboralaridan faol foydalanish;
- Qisqartmalar va qisqartmalardan foydalanish.

Misol: Yigit: "Kinoga bor, yangi jangovar film chiqdi!"

Do'stim: "Yaxshi, men jadvalni tekshiraman."

4. Katta yoshlilarning kundalik nutqi

Kattalar nutqi rasmiyatchilik va norasmiylik o'rtasidagi muvozanat va nutq strategiyasini tanlashdan xabardorlik bilan tavsiflanadi. Xususiyatlari:

- Bayonotlarning mantiqiyligi va izchilligi;
- Nutq odob-axloq qoidalariga rioya qilish;
- Professional va kundalik lug'atdan foydalanish;
- Hissiy ifodada mo'tadillik;
- Turli ijtimoiy vaziyatlarga moslashish.

Misol:Hamkasb: "Keling, keyingi hafta uchun rejani muhokama qilaylik."

Xodim: "Ha, biz vazifalarni taqsimlashimiz va muddatlarni belgilashimiz kerak."

5. Keksalarning kundalik nutqi

Keksa odamlarning nutqi barqaror, an'anaviy va o'tmish tajribasiga qaratilgan. Asosiy xususiyatlar:

- Arxaizmlardan foydalanish;
- Hikoya yozishga moyillik;
- O'tmishning madaniy va tarixiy voqeliklariga e'tibor qaratish;
- Sekin nutq tezligi;
- Xotiralarga tez-tez murojaat qilish.

Misol: Keksa odam: "Bizning davrimizda hamma narsa boshqacha edi. Hovliga yig'ilib, o'ynab yurardik". Suhbatdosh: "Ha, lekin hozir bolalar faqat telefonlarida o'tirishadi."

Kundalik nutqning yosh tasnifi bizga turli yosh guruhleri muloqotining xususiyatlarini aniqlash imkonini beradi. Ularning har biri kognitiv, ijtimoiy va madaniy omillar bilan belgilanadigan o'ziga xos xususiyatlarga ega. Ushbu xususiyatlarni tushunish yosh orasidagi muloqotni yanada samaraliroq qilishga yordam beradi va muloqot to'siqlarini kamaytiradi.

ADABIYOTLAR:

1. Баранов А. Н. (2014). Жанры научного дискурса – сравнительный анализ жанров научного текста.
2. • Wierzbicka, A. (1997). Understanding Cultures Through Their Key Words – исследование концептов в разных языках.

3. • Salager-Meyer, F. (1997). Discourse Analysis and the Scientific Text – анализ научного дискурса с межъязыковой перспективой.
4. • Гуревич С. М. (2017). Научный стиль и его национально-культурная специфика – российское исследование.
5. • Карасик, В. И. (2002). Языковой круг: личность, концепты, дискурс. М.: Гнозис.
6. • Кубрякова, Е. С. (2004). Язык и знание: На пути получения знаний о языке. М.: Языки славянской культуры